

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**  
**Кафедра міжнародного та європейського права**

**Міждисциплінарна курсова робота**

**на тему:**

**«Правове регулювання транскордонних корпоративних спорів»**

Студента 3 курсу МП-31 групи

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

Спеціальність 293 Міжнародне право

Рудова Ярослава Валерійовича

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри  
міжнародного та європейського права

Саванець Людмила Михайлівна

**Національна шкала:** \_\_\_\_\_

**Кількість балів:** \_\_\_\_\_

**Оцінка: ECTS** \_\_\_\_\_

Члени комісії:

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

**Тернопіль – 2026**

## **ЗМІСТ**

|                                                                                                          |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>ВСТУП</b>                                                                                             | 3  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ</b> | 7  |
| 1.1. Поняття та юридична природа транскордонних корпоративних спорів                                     | 7  |
| 1.2. Механізми правового регулювання транскордонних корпоративних спорів                                 | 9  |
| <b>РОЗДІЛ 2. ВИБІР ЗАСТОСОВАНОГО ПРАВА У ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ</b>                | 13 |
| 2.1. Національно-правове регулювання вибору застосовного права                                           | 13 |
| 2.2. Міжнародно-правові засади визначення застосовного права                                             | 17 |
| <b>РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ</b>                                | 22 |
| 3.1. Особливості розгляду транскордонних корпоративних спорів національними судами                       | 22 |
| 3.2. Міжнародний комерційний арбітраж у вирішенні транскордонних корпоративних спорів                    | 24 |
| <b>ВИСНОВКИ</b>                                                                                          | 28 |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b>                                                                        | 32 |

## ВСТУП

**Актуальність проблеми.** Україна перебуває в скрутних обставинах підтримки внутрішньої стабільності та відстоювання власної державності та територіальної цілісності. Фокус державної уваги змістився на внутрішнє виробництво, промисловість, оборонний сектор. Водночас у перспективі після завершення бойових дій держава матиме значний потенціал для розвитку міжнародного партнерства. Формування вільного ринку інвестицій створює сприятливі передумови для зростання кількості правовідносин з іноземним елементом. Залучення іноземного капіталу в український ринок є об'єктивним і закономірним процесом, що підтверджується активною участю іноземних приватних інвесторів і транснаціональних корпорацій у корпоративному секторі України. Зокрема, показовими є інвестиційні проєкти фонду Horizon Capital, який здійснює вкладення у вітчизняні IT- та фінтех-компанії; діяльність інвестиційної групи Dragon Capital, що реалізує спільні проєкти з іноземними партнерами у сфері нерухомості та бізнесу; участь компанії Nestle у розвитку харчової промисловості України через придбання та модернізацію локальних підприємств. Окремо слід відзначити створення спільних підприємств і партнерств у сфері оборонної промисловості та енергетики, що також відбувається за участі приватного іноземного капіталу. Наведені приклади свідчать про системну інтеграцію українського корпоративного середовища у глобальні економічні процеси та формування стійких транскордонних корпоративних зв'язків. За таких обставин, корпоративні відносини дедалі частіше набувають транскордонного характеру, що зумовлює виникнення складних спорів, пов'язаних із декількома юрисдикціями. Зростання міжнародної економічної інтеграції та залучення іноземного капіталу зумовлюють необхідність комплексного аналізу законодавчих норм, міжнародних конвенцій, регіональних актів і судової практики, які регулюють порядок виявлення, розгляду та вирішення таких спорів.

**Аналіз останніх досліджень та наукових праць.** Проблематика транскордонних корпоративних спорів знайшла відображення у працях сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, М. Kulińska досліджує питання

юрисдикції, визнання та виконання рішень у транскордонних комерційних спорах; О. М. Макеєва та Р. Р. Мудрик — теоретико-правові засади міжнародного комерційного арбітражу та особливості його процедури; С. О. Кравцов — систему джерел міжнародного комерційного арбітражу та їх сучасний розвиток; М. Е. Латинський і В. І. Нагнибіда — дію застереження про публічний порядок у міжнародному приватному праві України та ЄС; О. П. Подцерковний та О. А. Беяневич — проблеми застосування судами категорії публічного порядку щодо рішень міжнародного комерційного арбітражу. У зарубіжній доктрині вагоме значення мають також праці Horatia Muir Watt, у яких міжнародне приватне право розглядається крізь призму концепції автономії сторін, транснаціонального регулювання та глобального правового врядування. Водночас, попри наявність сучасних наукових напрацювань, у доктрині недостатньо цілісно висвітлено транскордонні корпоративні спори як комплексне явище, у якому поєднуються корпоративна природа спору, іноземний елемент, вибір застосовного права та особливості його вирішення в державних судах і міжнародному комерційному арбітражі.

**Метою** курсової роботи є комплексне дослідження правового регулювання транскордонних корпоративних спорів шляхом аналізу їх поняття, юридичної природи, механізмів правового регулювання, міжнародно-правових і національно-правових засад визначення застосовного права, а також особливостей їх вирішення в національних судах і міжнародному комерційному арбітражі.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання**:

- дослідити юридичну природу транскордонних корпоративних спорів;
- визначити механізми їх правового регулювання;
- проаналізувати міжнародно-правові засади визначення застосовного права;
- охарактеризувати національно-правові засади вибору права, що підлягає застосуванню до транскордонних корпоративних спорів;
- дослідити особливості розгляду транскордонних корпоративних спорів у національних судах;

- розкрити значення міжнародного комерційного арбітражу для вирішення транскордонних корпоративних спорів.

**Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, що виникають у сфері правового регулювання та вирішення транскордонних корпоративних спорів.

**Предметом дослідження** є міжнародно-правові та національно-правові засади правового регулювання транскордонних корпоративних спорів, механізми визначення права, що підлягає застосуванню, а також особливості їх розгляду в національних судах і міжнародному комерційному арбітражі.

У ході дослідження використовуються такі методи: формально-юридичний — для аналізу норм права; порівняльно-правовий — для зіставлення національного та міжнародного регулювання; системно-структурний — для визначення взаємозв'язків між елементами правового регулювання; а також методи аналізу та синтезу.

**Теоретичною основою дослідження** є положення теорії держави і права щодо сутності права, його принципів і механізму правового регулювання (зокрема широке праворозуміння та інструментальний підхід до механізму правового регулювання), а також сучасні українські доктринальні напрацювання щодо корпоративних спорів і захисту корпоративних прав. У процесі дослідження використано праці вітчизняних і зарубіжних учених-правників, спеціалізовані наукові дослідження, монографії та науково-практичні коментарі, а також нормативні акти України.

Особливу увагу приділено міжнародним стандартам корпоративного управління ОЕСР/Г20 (Principles of Corporate Governance), які визначають вимоги до прозорості, підзвітності та захисту прав учасників корпоративних відносин у глобалізованій економіці. У практичній частині дослідження використано судові рішення іноземних юрисдикцій.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі досліджено поняття, юридичну природу та механізми правового регулювання транскордонних корпоративних спорів. У другому розділі проаналізовано національно-правові та міжнародно-правові засади

визначення права, що підлягає застосуванню до таких спорів. У третьому розділі розкрито особливості вирішення транскордонних корпоративних спорів у національних судах і міжнародному комерційному арбітражі.

## **РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ**

### **1.1. Поняття та юридична природа транскордонних корпоративних спорів**

З метою повного та всебічного розкриття теми доцільним є системний аналіз ключових понять, зокрема «правове регулювання», «транскордонний» та «корпоративні спори». Феномен транскордонних корпоративних спорів сформувався разом із розвитком сучасної міжнародної торгівлі, що суттєво трансформувало традиційні уявлення про юрисдикцію, судові процедури та правове регулювання.

Поняття транскордонних корпоративних спорів є складним і багатокомпонентним, що зумовлено поєднанням двох ключових елементів — корпоративних правовідносин та іноземного елемента.

Корпоративний спір є правовим конфліктом, що виникає з корпоративних правовідносин і пов'язаний із реалізацією, порушенням, оспоруванням або захистом корпоративних прав та законних інтересів учасників юридичної особи [24]. Для правильного розуміння природи такого спору необхідно насамперед звернутися до змісту корпоративних правовідносин.

У чинному законодавстві України прямо визначено корпоративні права учасника юридичної особи, тоді як поняття корпоративних правовідносин виводиться зі змісту цих прав та доктринального тлумачення. Згідно зі статтею 96-1 Цивільного кодексу України, корпоративними є права учасника юридичної особи, що є сукупністю правомочностей, які належать особі як учаснику юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства. Такі права охоплюють участь в управлінні юридичною особою, отримання прибутку, доступ до інформації та участь у розподілі майна у разі ліквідації. Відтак корпоративні правовідносини доцільно розглядати як сукупність врегульованих правом відносин між учасниками юридичної особи та самою юридичною особою щодо здійснення корпоративних прав [26].

Дещо відрізняється тлумачення корпоративних відносин в іноземній правовій науці. Як зазначає Ю. М. Жорнокуй, у сучасній українській цивілістичній доктрині

корпоративні правовідносини розглядаються як цивільні правовідносини, зміст яких становлять майнові та немайнові права, що виникають між самими учасниками (акціонерами, членами) або між товариством та його учасниками щодо участі в товаристві. Водночас науковець підкреслює, що для кваліфікації корпоративних відносин недостатньо самого лише критерію членства, оскільки визначальними ознаками корпоративної організації є поділ статутного капіталу на частки (акції) та існування відносин участі в управлінні юридичною особою [3].

Корпоративний спір, відповідно, є різновидом правового конфлікту, який виникає у межах таких правовідносин і стосується реалізації корпоративних прав, обов'язків або інтересів учасників. До них, зокрема, належать спори щодо управління юридичною особою, розподілу прибутку, відчуження часток чи акцій, порушення фідучіарних обов'язків, а також спори, пов'язані із злиттям, поглинанням або ліквідацією компаній [30].

Транскордонний характер корпоративного спору зумовлюється наявністю іноземного елемента у розумінні п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право». Відповідно до цієї норми іноземний елемент має місце тоді, коли хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства, громадянином України, який проживає за межами України, або іноземною юридичною особою, коли об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави, а також коли юридичний факт, що створює, змінює або припиняє відповідні правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави. Саме наявність однієї чи кількох із зазначених ознак надає корпоративному спору транскордонного характеру та зумовлює застосування механізмів міжнародного приватного права [21]. Відтак, для віднесення корпоративного спору до транскордонних необхідно є сукупність двох умов: по-перше, наявність корпоративних правовідносин як предмета спору, і по-друге, наявність іноземного елемента, що зумовлює застосування норм міжнародного приватного права. Особливістю транскордонних корпоративних спорів є їх багаторівнева правова природа. Такі спори одночасно можуть підпадати під дію національного законодавства, міжнародних договорів, а також регіональних правових актів. Це



створює складну систему правового регулювання, у межах якої різні правові режими можуть взаємодіяти, доповнювати один одного або вступати у колізію. Як зазначається у науковій літературі, розуміння взаємодії різних рівнів правового регулювання є ключовим для ефективного вирішення транскордонних спорів [31].

Отже, транскордонні корпоративні спори слід визначати як спори, що виникають у сфері корпоративних правовідносин, об'єктом яких є корпоративні правовідносини, предметом — оспорюване, порушене або невизнане корпоративне право чи інтерес учасника. Їх ускладнюючою ознакою є іноземний елемент, який зумовлює необхідність застосування комплексного матеріально-правового та процесуального механізму їх вирішення.

## **1.2. Механізми правового регулювання транскордонних корпоративних спорів**

Звичайний корпоративний спір є багаторівневим та складним процесом. Транскордонний характер ставить перед сторонами додатковий виклик – вибір права. Саме наявність іноземного елемента перетворює звичайну «корпоративну» справу на багаторівневу конструкцію, де правозастосувач повинен узгодити (1) питання юрисдикції та процесуальної форми захисту, (2) визначення застосовного права (*choice of law, lex causae*), (3) процесуальні дії, без яких рішення не буде «транскордонно життєздатним» (належне вручення документів нерезиденту, отримання доказів за кордоном, належність іноземних документів), і (4) перспективу визнання та виконання рішення в іншій державі. У практичному сенсі саме вибір права задає змістовну «раму» для кваліфікації корпоративних прав, повноважень органів управління, дійсності корпоративних рішень, відповідальності посадових осіб; водночас помилка у визначенні застосовного права нерідко зумовлює хибний спосіб захисту і, як наслідок, втрату перспективи виконання рішення за межами України. [21].

У науковій літературі підкреслюється, що у транскордонних корпоративних спорах правове регулювання має комплексний характер. У цьому контексті правове регулювання слід розуміти як систему нормативних приписів, міжнародних договорів, процесуальних правил та інституційних засобів, які у сукупності

забезпечують виявлення, кваліфікацію, розгляд і вирішення спору. Такий підхід дає змогу розглядати механізм правового регулювання не лише як сукупність норм, а як упорядковану систему засобів впливу на правовідносини, що наділена ознаками загальнообов'язковості, формальної визначеності, системності та регулятивності [12, с. 191]. Тому механізми правового регулювання транскордонних корпоративних спорів доцільно аналізувати у чотирьох площинах: юрисдикційній, що визначає компетентний орган розгляду спору; колізійно-правовій, що дає змогу встановити право, яке підлягає застосуванню; процесуальній, що забезпечує порядок реалізації та захисту прав; а також виконавчій, що забезпечує визнання і виконання кінцевого рішення. На практиці початковим етапом є саме визначення належного суду, оскільки від нього залежить подальший рух справи, допустимість окремих способів захисту та можливість ефективного виконання рішення.

Відповідно до статті 77 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначено перелік справ з іноземним елементом, які належать до виключної підсудності судів України, зокрема: справи щодо нерухомого майна, розташованого на території України; справи щодо реєстрації або ліквідації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, зареєстрованих в Україні; справи щодо дійсності записів у державних реєстрах України; справи щодо реєстрації прав інтелектуальної власності, що підлягають реєстрації в Україні; справи, пов'язані з видачею або анулюванням документів, що мають юридичне значення в Україні; справи про банкрутство, якщо боржник створений або має основне місце діяльності в Україні; а також інші справи, для яких законами України встановлено виключну підсудність [21].

Питання юрисдикції в транскордонних корпоративних спорах регулюються також міжнародними актами. Гаазька конвенція про угоди про вибір суду, прийнята в 2005 році і чинна для України з 1 серпня 2023 року, забезпечує повагу до виключних угод сторін про вибір суду та створює механізм визнання і виконання рішень суду, визначеного такою угодою. У цьому сенсі Конвенція має значення для тих транскордонних корпоративних спорів, у яких сторони заздалегідь погодили виключний суд розгляду [8].

Не менш важливими є інституційні механізми вирішення спорів, тобто система органів і процедур, через які норми права набувають реальної дії. До таких механізмів у сфері транскордонних корпоративних спорів належать національні суди, міжнародний комерційний арбітраж, а також погоджувальні форми врегулювання, які можуть передувати зверненню до юрисдикційного органу або супроводжувати його.

Першим і найбільш гнучким механізмом є переговори між сторонами, які дозволяють врегулювати спір без звернення до суду чи арбітражу. У транскордонних корпоративних відносинах переговори часто поєднуються з укладенням угод про врегулювання спору (settlement agreements) або включенням до контрактів спеціальних застережень (наприклад, escalation clauses).

Механізми вирішення транскордонних корпоративних спорів включають як погоджені сторонами інструменти, так і державні чи арбітражні процедури. Найбільш характерними є: переговори та мирові угоди, які дозволяють сторонам самостійно врегулювати суперечку; угоди про визначення компетентного суду або арбітражу, які закріплюють вибір суду; міжнародний комерційний арбітраж, що забезпечує нейтральний розгляд спору; а також національні суди, які ухвалюють рішення з усіма необхідними процесуальними гарантіями. Такий підхід дозволяє розглядати національні суди, міжнародний комерційний арбітраж, а також допоміжні інструменти врегулювання як єдину систему інституційного забезпечення правозастосування. У практичному вимірі це означає, що механізм регулювання транскордонного корпоративного спору складається не лише з норм, а й із вибору належної інституції, здатної забезпечити оперативний, компетентний і виконуваний результат. Особливе значення у транскордонних корпоративних спорах має механізм визнання та виконання рішень. Саме він завершує увесь правозастосовний ланцюг: від кваліфікації спору і встановлення компетентного суду — до вибору права, встановлення змісту іноземного права та фактичного виконання прийнятого рішення.

Отже, механізми правового регулювання транскордонних корпоративних спорів становлять цілісну систему, в межах якої поєднуються юрисдикційні,

колізійно-правові, процесуальні, інституційні та виконавчі засоби. Їх узгоджене застосування забезпечує не лише правильне вирішення спору по суті, а й реальну можливість визнання та виконання рішення в іншій державі.

## **РОЗДІЛ 2. ВИБІР ЗАСТОСОВАНОГО ПРАВА У ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ**

### **2.1. Національно-правове регулювання вибору застосовного права**

Національно-правове регулювання вибору застосовного права в Україні здійснюється на підставі Конституції України, Господарського процесуального кодексу України, Закону України «Про міжнародне приватне право» та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У корпоративній реальності юридична визначеність прямо пов'язана з інвестиційною довірою та оборотом, оскільки, як зазначають Tong Fu та Jingsi Leng, зовнішній захист інвесторів і внутрішні механізми корпоративного управління окремо сприяють зростанню іноземної участі у власності компаній, а отже, передбачуваність правового середовища має безпосереднє значення для інвестиційних рішень; відповідно, якщо сторони не можуть передбачити, яке право суд застосує до внутрішніх корпоративних питань, вони не можуть ефективно налаштувати корпоративне управління та механізми вирішення спорів [29].

З цією тезою логічно поєднується конституційна гарантія судового захисту статті 55 Конституції України. У транскордонних корпоративних спорах вона означає, що «іноземність» спору не може бути причиною фактичної відмови в доступі до суду: навпаки, іноземний елемент лише активує спеціальні правові механізми (міжнародна підсудність, встановлення змісту іноземного права, міжнародна правова допомога). Іншими словами, Конституція задає базову вимогу: держава повинна забезпечити таку процесуальну архітектуру, яка дозволяє захистити корпоративні права навіть тоді, коли матеріальна норма для вирішення спору міститься в іноземному правопорядку [10].

Далі ці принципи «перетікають» у конституційне розуміння судової компетенції. Відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір. Для транскордонної корпоративної проблематики це є фундаментом: спір може бути корпоративним за суттю, але мати активи, документи чи учасників у кількох юрисдикціях; отже, конституційна універсальність судової функції вимагає не спрощення («це іноземне — не

розглядаємо»), а навпаки — належної інтеграції процедур міжнародної співпраці. Цей самий імпульс підтримують і конституційні засади судочинства (ст. 129, 129-1 Конституції України), оскільки належне повідомлення сторін, рівність процесуальних можливостей та обов'язковість судового рішення набувають особливої ваги саме у справах із нерезидентами: дефекти *due process* у первісному провадженні часто стають вирішальними аргументами при відмові у визнанні/виконанні рішення за кордоном, незалежно від того, наскільки «правильно» суд застосував матеріальне право [10].

Окремого акценту потребує ст. 9 Конституції України, згідно з якою чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. Саме ця норма має системоутворююче значення для регулювання транскордонного спору, оскільки забезпечує внутрішньодержавну дію міжнародно-правових правил щодо вручення документів, отримання доказів, визнання рішень, а також визначає загальний підхід до вирішення колізій між міжнародним договором і законом. [10].

Визначальним елементом співвідношення між вибором застосовного права та процесуальним механізмом його реалізації є встановлення змісту іноземного права. Закон про МПрП закріплює, що при застосуванні права іноземної держави суд встановлює зміст його норм з урахуванням офіційного тлумачення, практики застосування і доктрини відповідної держави; суд може звернутися до Міністерства юстиції України або залучати експертів, а учасники справи можуть подавати матеріали щодо змісту іноземного права [21]. Хоча ця норма є законодавчою, у практиці її ефективність значною мірою залежить саме від підзаконно-організаційних каналів (взаємодія з Мін'юстом, отримання легалізованих документів, процесуальні доручення). На рівні судових підходів, відображених у зазначеному Огляді судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, простежується логіка: суд діє *ex officio* у встановленні іноземного права, але використовує різні способи здобуття інформації, і одночасно очікує процесуальної активності сторін у поданні матеріалів/експертних висновків; для корпоративних спорів це означає, що сторона, яка посилається на іноземне

корпоративне право, повинна заздалегідь «пакувати» його зміст у формі, придатній для судового застосування, інакше ризикує отримати рішення, яке буде слабким на стадії міжнародного виконання [15].

З вибором права у транскордонних корпоративних спорах нерозривно пов'язана колізійна конструкція *lex societatis*, яка є центральною для визначення внутрішніх корпоративних питань. Закон про МПрП виходить з того, що особистим законом юридичної особи є право держави її місцезнаходження (типово — держави реєстрації), а цивільна правоздатність і дієздатність юридичної особи визначаються її особистим законом [21]. Вітчизняна доктрина міжнародного приватного права конкретизує практичне наповнення цієї прив'язки. Так, у навчальному посібнику за ред. К. Р. Резворович підкреслюється, що *lex societatis* охоплює питання створення та припинення юридичної особи, її організаційно-правової форми, сфери діяльності, порядку прийняття рішень керівними органами, а також статусу представництв і філій; це важливо саме для корпоративних спорів, оскільки оскарження рішень органів управління іноземної компанії або визначення повноважень її керівника логічно тяжіє до особистого закону такої компанії навіть тоді, коли спір розглядається українським судом як *forum* [25, с. 22-28]. Водночас реалізація *lex societatis* у процесі потребує документального підтвердження правосуб'єктності іноземної юридичної особи, і Закон про МПрП прямо передбачає обов'язок подати документ, що є доказом її правосуб'єктності, оформлений з урахуванням вимог щодо визнання іноземних документів [21].

Переходячи від конституційного до підзаконного рівня, слід підкреслити, що підзаконні акти самі по собі, як правило, не визначають *lex causae* і не містять колізійних прив'язок. Проте саме вони формують процедурну інфраструктуру, без якої механізм вибору права та застосування іноземного права стає нефункціональним. Транскордонний корпоративний спір майже завжди ґрунтується на документах іноземного походження: витяги з торгових реєстрів, сертифікати реєстрації, статuti, протоколи зборів, довіреності, корпоративні договори, внутрішні політики управління; так само нерідко за межами України знаходиться доказова база щодо бенефіціарного контролю або фінансування. Тому підзаконні

акти фактично відповідають за те, щоб суд міг: (а) прийняти такі документи як належні докази, (б) забезпечити їх належність, достатність, допустимість і достовірність, (в) реалізувати міжнародні доручення щодо вручення/доказів, і (г) організаційно підтримати встановлення змісту іноземного права в межах процесуальних строків. На цьому рівні ключове значення мають постанова КМУ № 61 від 18.01.2003, якою визначено повноваження органів щодо проставлення апостиля [23] та постанова КМУ № 890 від 04.11.2015 встановлює параметри функціонування електронного сервісу та реєстру апостилів [2]. У контексті транскордонного корпоративного спору це питання набуває не лише технічного, а й концептуально-правового значення, оскільки апостиль забезпечує процесуальну придатність іноземних реєстраційних витягів, протоколів, довіреностей та інших документів як належних доказів. За відсутності такого підтвердження суд не може належним чином застосувати *lex societatis* або інше іноземне право, навіть за умови чіткої визначеності відповідної колізійної прив'язки.

Ще одним критичним підзаконним елементом є процесуальна інфраструктура виконання міжнародних доручень. У транскордонному корпоративному спорі належне вручення документів нерезиденту та отримання доказів за кордоном часто визначають не лише законність рішення, а й можливість його подальшого визнання/виконання. Саме тому практичне значення має Інструкція, затверджена Наказом Мін'юсту та ДСА № 1092/5/54 від 27.06.2008, яка регламентує порядок виконання міжнародних договорів з питань правової допомоги у цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів, а також визнання і виконання судових рішень [20]. Показово, що цей підзаконний акт має комплексне значення, оскільки функціонує на стику матеріально-правового та процесуального регулювання: не встановлюючи застосовного права безпосередньо, він водночас забезпечує процесуальну можливість обґрунтувати фактичні та юридичні підстави його застосування, а також сприяє стійкості майбутнього рішення до можливих заперечень в іноземній юрисдикції, пов'язаних із порушеннями порядку повідомлення чи доказування.



Отже, у підсумку система застосування правових норм у транскордонних корпоративних спорах в Україні проявляється як послідовний ланцюг: конституційні принципи (верховенство права, доступ до суду, універсальність судової юрисдикції, інтеграція міжнародних договорів) забезпечують нормативну основу передбачуваного правозастосування; підзаконні акти створюють процесуальну інфраструктуру для того, щоби іноземне право могло бути встановлене та застосоване, а іноземні документи — прийняті як докази; а міжнародні ратифіковані конвенції гарантують транскордонну ефективність процедури (вручення/докази) та результату (визнання/виконання), без чого вибір права залишався б суто декларативним. В центрі цієї конструкції перебувають норми і механізми вибору права: з одного боку, через автономію волі сторін у договірних інструментах, а з іншого — через дію колізійних прив'язок на кшталт *lex societatis*, які визначають корпоративний статус і внутрішні корпоративні питання незалежно від волевиявлення сторін [10].

## **2.2. Міжнародно-правові засади визначення застосовного права**

Вибір застосовного права є одним із ключових елементів правового регулювання транскордонних корпоративних спорів, оскільки саме він визначає матеріально-правову основу вирішення конфлікту. У міжнародному приватному праві питання вибору права традиційно вирішується за допомогою колізійних норм, які встановлюють критерії визначення правопорядку, що підлягає застосуванню.

Після розгляду конституційного та законодавчого нормативного підґрунтя логічним є перехід до аналізу міжнародних договорів, ратифікованих Україною, які забезпечують транскордонну ефективність вибору застосовного права, процесуальних механізмів розгляду спору та виконання рішень, а відтак опосередковано впливають і на реальну дієвість самого інституту вибору права. Найбільш наочно цей зв'язок проявляється у Гаазькій конвенції 2005 року про угоди про вибір суду, яка застосовується до виключних угод про вибір суду в міжнародних цивільних/комерційних справах та встановлює процесуальні наслідки для судів, що не були обрані, а також правила визнання і виконання рішень, ухвалених обраним судом [8].

У транскордонних корпоративних спорах угода про вибір суду функціонує у тісному взаємозв'язку з застереженням про вибір застосовного права, оскільки саме обраний сторонами суд здійснює тлумачення та застосування визначеного ними правопорядку. У цьому аспекті міжнародно-правовий механізм визнання та забезпечення ефективності угод про вибір суду має істотне значення для зменшення ризику паралельних проваджень і конфлікту юрисдикцій, а відтак — для підвищення передбачуваності застосування обраного сторонами права. Подібне значення на завершальній стадії реалізації вибору права має Гаазька конвенція 2019 року про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах, яка набула чинності 1 вересня 2023 року. Її функціональне призначення полягає у забезпеченні передбачуваності й правової визначеності у сфері транскордонного обігу судових рішень, що, своєю чергою, надає практичної завершеності як вибору компетентного суду, так і вибору застосовного права [5]. Ця Конвенція доповнює Конвенцію 2005 року про угоди про вибір суду та сприяє більш ефективному визнанню і виконанню рішень у міжнародному цивільному й комерційному обороті.

Однак ні угода про вибір суду, ні механізми виконання не працюють без належної процедури повідомлення та збирання доказів. Тому в транскордонних корпоративних спорах конвенційні режими вручення та доказів фактично формують «процесуальний коридор», який забезпечує життєздатність рішення та захист від майбутніх заперечень. Гаазька конвенція 1965 року про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах встановлює стандартизований механізм передачі документів і рамки належного вручення [6]. Гаазька конвенція 1970 року про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах забезпечує процедури міжнародних доручень щодо доказів. [7]. У корпоративних спорах, де предмет доказування часто включає структуру власності, факт належного повідомлення учасника, повноваження директора чи дійсність протоколів, ці конвенційні механізми є практично незамінними, оскільки без них суд або не отримає доказів, або отримає їх у формі, вразливій для оскарження.

Далі, питання «придатності» іноземних корпоративних документів підкріплюється Гаазькою конвенцією 1961 року (Apostille), яка скасовує вимогу консульської легалізації та встановлює апостиль як підтвердження автентичності підпису/статусу підписанта/печатки [9]. У поєднанні з підзаконними процедурами апостиля це забезпечує доказову базу для застосування *lex societatis* та інших аспектів іноземного права, без чого вибір права буде недоведеною тезою.

Для посилення доктринального виміру вибору права в корпоративних (і ширше — комерційних) транскордонних відносинах доречно залучати міжнародні джерела «м'якого права», зокрема Гаазькі принципи 2015 року про вибір права у міжнародних комерційних договорах (НССН Principles). У них автономія волі сторін (*party autonomy*) обґрунтовується як інструмент підвищення правової визначеності й передбачуваності, оскільки сторони часто найкраще спроможні обрати правовий режим, який відповідає їх угоді та розподілу ризиків [27, с. 23–25]. Водночас Гаазькі принципи наголошують на межах автономії волі через імперативні норми та публічний порядок (*ordre public*) [27, с. 70–73]. Саме тут виникає природний міст до вітчизняної доктрини: у монографії М. Е. Латинського та В. І. Нагнибіди підкреслюється, що публічний порядок у міжнародному приватному праві є механізмом-перешкодою як для застосування іноземного права, так і для визнання/виконання іноземних рішень, а тому вибір права у транскордонних угодах не може розглядатися як абсолютний; водночас автори наголошують на функціональній гнучкості цього механізму за умови збереження фундаментальних засад правопорядку [13, с. 5–6]. Практичний висновок для транскордонних корпоративних спорів полягає в тому, що вибір права і вибір суду необхідно проектувати з урахуванням потенційних точок конфлікту з імперативними нормами і публічним порядком держави, де очікується реальний захист та виконання: інакше навіть правильно сконструйована *choice-of-law clause* не забезпечить очікуваного результату.

У сучасній правовій доктрині вибір права розглядається не як формальне встановлення певної правової системи, а як складний процес, що включає

кваліфікацію правовідносин, визначення відповідної колізійної прив'язки та встановлення змісту іноземного права [31].

Міжнародно-правове регулювання вибору права значною мірою здійснюється через універсальні та регіональні акти. У контексті євроінтеграційного курсу України доцільно звернутися до законодавства про вибір права в системі Європейського Союзу. Одним із ключових інструментів є Регламент № 593/2008 (Rome I), який встановлює правила визначення права, що застосовується до договірних зобов'язань. Відповідно до цього акта, основним принципом є автономія волі сторін, яка дозволяє сторонам самостійно обрати право, що регулюватиме їх договірні відносини [32].

Разом з тим, у випадках відсутності такого вибору застосовується колізійна прив'язка *closest connection*, зокрема право держави, з якою договір має найбільш тісний зв'язок. Подібний підхід забезпечує баланс між автономією сторін та необхідністю правової визначеності.

У сфері позадоговірних зобов'язань важливу роль відіграє Регламент (ЄС) № 864/2007 (Rome II), який встановлює, що загальним правилом є застосування права країни, де виникла шкода. Це має значення для корпоративних спорів, пов'язаних із деліктними правопорушеннями, зокрема недобросовісною конкуренцією або порушенням фідучіарних обов'язків [33].

Важливим аспектом міжнародно-правового регулювання є також співвідношення між вибором права та визначенням юрисдикції. Ці питання є взаємопов'язаними, але не тотожними: суд однієї держави може застосовувати право іншої держави. Як зазначається у правовій доктрині, розмежування цих категорій є необхідним для правильного вирішення транскордонних спорів [30].

Крім того, значний вплив на вибір права має міжнародна судова практика. Показовим є рішення Верховного Суду Великої Британії у справі *Enka Insaat Ve Sanayi AS v OOO Insurance Company Chubb* від 2020 року, в якому було сформульовано підхід до визначення права, що регулює арбітражну угоду. Суд наголосив, що за відсутності прямого вибору права необхідно застосовувати загальні принципи колізійного права з урахуванням намірів сторін [28].

Таким чином, міжнародно-правові засади вибору застосовного права базуються на поєднанні принципу автономії волі сторін, системи колізійних норм та практики їх застосування, що забезпечує гнучкість і ефективність правового регулювання транскордонних корпоративних відносин.

### РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ТРАНСКОРДОННИХ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

#### 3.1. Особливості розгляду транскордонних корпоративних спорів національними судами

Національні суди є базовим механізмом захисту корпоративних прав у тих випадках, коли спір пов'язаний зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням юридичної особи, а також коли він зачіпає реєстраційні дії, корпоративний контроль чи інші наслідки, що безпосередньо входять до сфери державного правозастосування. Господарський процесуальний кодекс України прямо відносить до юрисдикції господарських судів корпоративні спори та спори з правочинів щодо акцій, часток і паїв, а також встановлює для низки таких справ режим виключної підсудності за місцезнаходженням юридичної особи [1]. Саме тому в транскордонному корпоративному конфлікті український суд часто виступає не альтернативним, а основним судом, особливо коли спір стосується української юридичної особи або має прямий зв'язок з українськими реєстрами та активами.

Міжнародний елемент не усуває компетенції національного суду, а ускладнює її процесуальне оформлення. За Законом України «Про міжнародне приватне право» українські суди можуть приймати до свого провадження справи з іноземним елементом у випадках, коли сторони погодили підсудність судам України, коли відповідач має місцезнаходження чи майно в Україні або коли інший зв'язок зі спором об'єктивно зосереджений в українській юрисдикції; водночас для окремих категорій справ діє виключна підсудність судам України [21]. У цьому аспекті показовим є й узагальнення Верховного Суду, в якому акцентовано, що визначення міжнародної підсудності, правової кваліфікації спору та меж дії виключної компетенції є початковою умовою правильного розгляду справи з іноземним елементом [15].

Процесуальна модель розгляду такого спору будується за логікою *lex fori*: якщо справа розглядається українським судом, то її процесуальна «оболонка» визначається українським процесуальним правом. Іноземні особи користуються в господарському процесі тими самими процесуальними правами та обов'язками, що

й українські юридичні особи та громадяни, а отже, мають право на подання доказів, заявлення клопотань, участь у судових засіданнях, оскарження процесуальних рішень і використання механізмів забезпечення позову [1]. Разом із тим, як зауважують К. Р. Резворович, М. П. Юніна, М. М. Фролов та ін., саме в справах з іноземним елементом процесуальний рівень набуває особливої ваги, оскільки від належного оформлення документів, підтвердження правосуб'єктності та своєчасного процесуального реагування залежить не лише розгляд справи по суті, а й подальша стійкість рішення [25, с. 31-36].

Складність розгляду транскордонних корпоративних спорів національними судами полягає також у необхідності застосування іноземного матеріального права. Закон України «Про міжнародне приватне право» покладає на суд обов'язок встановити зміст норм права іноземної держави з урахуванням офіційного тлумачення, практики застосування і доктрини відповідної держави, а учасникам справи надає право сприяти суду шляхом подання матеріалів щодо змісту такого права [25, с. 31–36]. Верховний Суд у тематичному огляді практики щодо застосування цього Закону підкреслює, що встановлення змісту іноземного права не може розглядатися як факультативна дія суду, а має бути повноцінною стадією розгляду, особливо тоді, коли спір стосується корпоративного статусу іноземної юридичної особи, повноважень її органів або дійсності корпоративних рішень [15].

Практично це означає, що для національного суду транскордонний корпоративний спір завжди поєднує матеріально-правові та доказові виклики. До матеріальної частини належать питання особистого закону юридичної особи, права, що застосовується до корпоративного договору, та меж автономії волі сторін; до доказової — належне підтвердження правосуб'єктності іноземної компанії, подання іноземних реєстраційних документів, перекладів, апостильованих або легалізованих доказів. Саме тому К. Р. Резворович та співавтори слушно наголошують, що для міжнародного приватного права характерною є багаторівнева взаємодія процесуальних і колізійних механізмів, а помилка на стадії правової кваліфікації чи доказування часто нівелює правильність подальшого вирішення спору по суті [25, с. 31–36]. Окрему процесуальну проблему становлять належне повідомлення іноземної

сторони та виконання судових доручень за кордоном. Для національного суду це не технічна деталь, а елемент справедливого судового розгляду, від якого залежить подальша можливість визнання та виконання рішення в іншій державі. Верховний Суд у згаданому огляді практики прямо пов'язує дефекти повідомлення, недоведеність вручення документів або неналежне оформлення іноземних доказів із ризиком відмови у визнанні чи виконанні рішення, що особливо критично саме в корпоративних спорах, де результат часто спрямований на зміну корпоративного контролю або доступ до активів [15].

Отже, особливість розгляду транскордонних корпоративних спорів національними судами полягає в тому, що український суд виступає тією платформою, у якій поєднуються міжнародна підсудність, колізійне регулювання, встановлення змісту іноземного права, спеціальні правила доказування та гарантії майбутньої виконуваності рішення. У цьому сенсі національний суд у транскордонному корпоративному спорі виконує значно ширшу функцію, ніж у внутрішньому корпоративному конфлікті: він має не лише вирішити спір, а й забезпечити процесуальну якість такого вирішення в умовах множинності юрисдикцій.

### **3.2. Міжнародний комерційний арбітраж у вирішенні транскордонних корпоративних спорів**

Міжнародний комерційний арбітраж у системі вирішення транскордонних корпоративних спорів виступає не просто альтернативою державному судочинству, а окремим правовим механізмом, який поєднує автономію волі сторін, процесуальну гнучкість і транснаціональну виконуваність результату. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» визначає арбітражну угоду як домовленість сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, що виникли або можуть виникнути між ними у зв'язку з конкретними правовідносинами, незалежно від їх договірної характеру, а також закріплює принцип мінімального судового втручання [22]. Саме ця конструкція дозволяє сторонам транскордонного корпоративного спору винести конфлікт за межі одного національного правопорядку та забезпечити нейтральне та об'єктивне вирішення спору. Водночас ефективність такого розгляду



забезпечується не лише автономією волі сторін, а й механізмами судового сприяння арбітражу та обмеженого судового контролю на стадії визнання і виконання арбітражного рішення, що поєднує арбітражну процедуру з державною системою правового захисту.

Сучасна українська доктрина характеризує міжнародний комерційний арбітраж як правовий режим із множинними джерелами та високим ступенем договірної налаштовуваності. Як зазначають О. М. Макеєва та Р. Р. Мудрик, привабливість арбітражу для міжнародного бізнесу зумовлена насамперед процедурною гнучкістю, можливістю враховувати комерційні звичаї та забезпечувати конфіденційність розгляду [14, с. 61–64]. Подібний підхід розвиває і С. О. Кравцов, який наголошує, що джерела міжнародного комерційного арбітражу не зводяться до одного закону, а охоплюють міжнародні договори, національне законодавство, арбітражні регламенти та судову практику; саме ця багаторівневість формує сучасну модель арбітражу [11, с. 41–46].

Для транскордонних корпоративних спорів особливо важливим є питання арбітрабельності. В Україні право сторін передати спір до міжнародного комерційного арбітражу підтверджується як Законом «Про міжнародний комерційний арбітраж», так і Господарським процесуальним кодексом України, який допускає передачу певних спорів до міжнародного комерційного арбітражу за умови дотримання вимог закону [1]. Показовою є й новітня позиція Верховного Суду, відповідно до якої спір, що виник з договору купівлі-продажу часток, є арбітрабельним і не має корпоративного характеру, якщо він не пов'язаний зі створенням, управлінням чи припиненням діяльності товариства та не містить похідних вимог щодо реєстраційних наслідків [18]. Такий підхід має практичне значення для М&А-конфліктів, оскільки дає змогу точніше розмежувати корпоративні та договірні вимоги й обрати для них належне право.

Ефективність арбітражу визначається не лише можливістю отримати рішення, а й здатністю надати йому примусову силу. Саме тому центральне місце в арбітражному механізмі посідає Нью-Йоркська конвенція 1958 року, яка встановлює універсальні правила визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, а

національний процесуальний механізм її реалізації в Україні закріплено в Цивільному процесуальному кодексі України [17, с. 94-98].

У цьому контексті О. П. Подцерковний слушно підкреслює, що процедури арбітражу, оспорування та виконання арбітражних рішень слід сприймати як єдиний «правовий кластер», а не як розірвані стадії, оскільки саме на етапі визнання і виконання проявляється реальна сила або слабкість арбітражного способу захисту [16, с. 94-101].

Найбільш чутливою межею судового контролю за арбітражем залишається категорія публічного порядку. О. П. Подцерковний та О. А. Беяневич обґрунтовано застерігають від розширювального тлумачення цього винятку, оскільки воно фактично перетворює процедуру контролю на прихований перегляд спору по суті та знижує передбачуваність арбітражу для бізнесу [11, с. 3–6, 14–16]. Цю ж ідею концептуально підтримують М. Е. Латинський і В. І. Нагнибіда, які розглядають публічний порядок як механізм захисту фундаментальних засад правопорядку, а не як інструмент звичайної корекції небажаного для держави результату [13, с. 5–6, 87–90]. Для транскордонних корпоративних спорів це означає, що заперечення проти виконання арбітражного рішення мають бути побудовані не на незгоді з висновками трибуналу, а на чітко доведеному порушенні базових принципів правопорядку.

Судова практика останніх років демонструє поступове зміцнення проарбітражного підходу в Україні. У постанові від 30 серпня 2024 року у справі № 911/1766/22 Верховний Суд наголосив на процесуальній природі арбітражної угоди, межах її судової перевірки та неприпустимості підміни контролю фактичним переглядом спору по суті [19]. Такий підхід узгоджується і з нормативною логікою Закону «Про міжнародний комерційний арбітраж», і з міжнародним стандартом Нью-Йоркської конвенції, за яким перевірка рішення на стадії виконання має бути винятковою, а не ревізійною [17, с. 94-101].

Отже, міжнародний комерційний арбітраж у вирішенні транскордонних корпоративних спорів є ефективним лише за умови правильної побудови всього процесуального ланцюга: належного формулювання арбітражної угоди, коректного визначення арбітрабельності конкретних вимог, дотримання процесуальних гарантій

арбітражного розгляду та обмеженого, методологічно виваженого судового контролю на стадії визнання й виконання рішення. Саме поєднання автономії сторін, сучасних доктринальних підходів і послідовної проарбітражної практики державних судів робить арбітраж одним із ключових інструментів вирішення транскордонних корпоративних спорів.

## ВИСНОВКИ:

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що транскордонні корпоративні спори становлять самостійний і складний різновид приватноправових конфліктів, що виникають у сфері корпоративних правовідносин та ускладнюються іноземним елементом. Їх специфіка полягає в одночасному поєднанні корпоративно-правового, міжнародно-приватноправового та процесуального вимірів. На відміну від внутрішніх корпоративних конфліктів, у таких спорах предметом правового аналізу є не лише порушене, оспороване чи невизнане корпоративне право або інтерес учасника, а й питання міжнародної підсудності, вибору застосовного права, допустимості іноземних доказів, а також подальшої виконуваності остаточного рішення в іншій юрисдикції. Саме тому транскордонний корпоративний спір не може розглядатися як звичайний корпоративний конфлікт із додатковою «міжнародною ознакою», а повинен сприйматися як комплексна правова конструкція, що вимагає системного й багаторівневого підходу.

У ході роботи встановлено, що механізм правового регулювання транскордонних корпоративних спорів має комплексний характер і охоплює юрисдикційні, колізійно-правові, процесуальні, інституційні та виконавчі елементи. Його ефективність визначається не лише правильним встановленням компетентного суду чи застосовного права, а й здатністю всієї системи забезпечити фактичний захист корпоративного права та досягнення результату, придатного до визнання і виконання в іншій державі. У цьому аспекті особливого значення набуває взаємодія між національними судами, міжнародним комерційним арбітражем, договірними способами врегулювання спору, процедурами міжнародної правової допомоги та механізмами виконання рішень. Отже, правове регулювання в цій сфері повинно оцінюватися не ізольовано через окрему норму чи окремий інститут, а через ефективність усього правозастосовного ланцюга.

Дослідження також показало, що вибір застосовного права є центральним елементом регулювання транскордонних корпоративних правовідносин, оскільки саме він визначає матеріально-правову основу вирішення спору. У національному правопорядку така система ґрунтується на Конституції України, Законі України «Про

міжнародне приватне право», процесуальному законодавстві та міжнародних договорах, які є частиною національного законодавства. Особливу роль у цій конструкції відіграє встановлення змісту іноземного права, без чого колізійна норма не може бути реалізована належним чином у практичній площині. Не менш важливим є застосування *lex societatis* як базової колізійної прив'язки для визначення особистого закону юридичної особи, а також функціонування підзаконної й процесуальної інфраструктури, що забезпечує прийнятність іноземних документів, апостилювання, належне вручення документів і отримання доказів із-за кордону. У підсумку вибір права у транскордонних корпоративних спорах слід розуміти не як формальне посилання на певний правопорядок, а як послідовний правозастосовний процес, який вимагає поєднання матеріально-правових і процесуальних засобів.

Водночас міжнародно-правові засади визначення застосовного права підтверджують, що ефективне вирішення транскордонних корпоративних спорів неможливе поза ширшим нормативним середовищем міжнародного приватного права. У роботі обґрунтовано, що міжнародні договори та інші наднаціональні механізми мають значення не лише для вибору компетентного суду, а й для забезпечення передбачуваності застосування права, процесуальної життєздатності спору та реального визнання й виконання рішень. Автономія волі сторін у цьому контексті виступає важливим інструментом правової визначеності, однак вона не є абсолютною, оскільки обмежується імперативними нормами та застереженням про публічний порядок. Це дає підстави для висновку, що вибір права і суду у транскордонних корпоративних правовідносинах повинні оцінюватися не ізольовано, а у взаємозв'язку з перспективою майбутнього захисту й виконання рішення.

Окремий результат дослідження полягає у встановленні того, що розгляд транскордонних корпоративних спорів у сучасних умовах здійснюється в межах взаємодії двох основних юрисдикційних механізмів — державного судочинства та міжнародного комерційного арбітражу. Національні суди зберігають фундаментальне значення як гарантія доступу до правосуддя, процесуальної

легітимності та державного примусу, тоді як міжнародний комерційний арбітраж виступає спеціалізованим, більш гнучким і нейтральним механізмом, що особливо важливо для спорів з іноземним елементом. Разом з тим арбітраж не функціонує поза державною правовою системою: його ефективність залежить від законодавчого визнання арбітражної угоди, обмеженого судового контролю та належно організованих процедур визнання і виконання арбітражних рішень. Саме тому практична цінність міжнародного комерційного арбітражу визначається не лише можливістю розглянути спір поза державним судом, а передусім здатністю забезпечити обов'язковість і виконуваність досягнутого результату.

На підставі проведеного дослідження доцільно сформулювати і практичні рекомендації. По-перше, на рівні правозастосовної практики доцільним є вироблення більш уніфікованого підходу Верховного Суду до розмежування корпоративних і договірних спорів з іноземним елементом, оскільки саме помилка в первинній кваліфікації часто зумовлює неправильне визначення підсудності, арбітрабельності та застосовного права. По-друге, потребує подальшої стандартизації підхід судів до встановлення змісту іноземного права: судова практика має виходити з того, що іноземне право не є факультативним елементом спору, а становить необхідну частину правового аналізу в тих випадках, коли на нього вказує колізійна норма. По-третє, у сфері визнання та виконання іноземних і арбітражних рішень доцільним є послідовне вузьке застосування застереження про публічний порядок, щоб не допустити перетворення цього винятку на прихований перегляд рішення по суті. По-четверте, для учасників транскордонних корпоративних правовідносин практично важливим є належне конструювання корпоративних договорів та М&А-угод: умови про вибір права, порядок повідомлення, мову документів, порядок подання доказів і механізми забезпечення виконання повинні формулюватися завчасно, чітко і з урахуванням перспективи подальшого визнання та виконання рішення. По-п'яте, у спорах щодо корпоративного контролю чи руху активів сторонам доцільно орієнтуватися не лише на фінальне рішення, а й на своєчасне використання заходів забезпечення позову як елемента стратегії фактичного захисту права.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що транскордонні корпоративні спори є комплексним правовим явищем, ефективне вирішення якого можливе лише за умови системного підходу. Такий підхід передбачає правильну кваліфікацію корпоративного спору, встановлення іноземного елемента, обрання та застосування відповідного права, належне процесуальне оформлення доказів і документів, а також забезпечення реального визнання та виконання остаточного рішення. Саме узгоджене функціонування цих елементів надає правовому регулюванню транскордонних корпоративних спорів практичного змісту та забезпечує ефективний захист корпоративних прав в умовах сучасного міжнародного економічного обороту. Отже, у сфері транскордонних корпоративних спорів правовий результат повинен оцінюватися не лише за критерієм формальної правильності вирішення справи, а й за критерієм реальної виконуваності та здатності забезпечити практичне відновлення порушеного корпоративного права.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (дата звернення: 29.03.2026).
2. Деякі питання забезпечення запровадження електронного сервісу з проставлення апостиля : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2015 № 890 : станом на 01.06.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/890-2015-п#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
3. Жорнокуй Ю. М. Визнання критерію «членство» єдиним для кваліфікації корпоративних відносин: проблемні аспекти. Право і безпека. 2024. № 2 (93). С. 33–43.
4. Комаров В. В. Міжнародний комерційний арбітраж як договірна юрисдикція. Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. 1996. № 1. С. 223–228. URL: [https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17365/1/Komarov\\_223-228.pdf](https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17365/1/Komarov_223-228.pdf) (дата звернення: 29.03.2026).
5. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах : Конвенція Гаазької конференції з міжнародного приватного права від 02.07.2019 : станом на 01.10.2023 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973\\_001-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001-19#Text) (дата звернення: 22.03.2026).
6. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах : Конвенція Гаазької конференції з міжнародного приватного права від 15.11.1965 : станом на 19.10.2000 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_890#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_890#Text) (дата звернення: 22.03.2026).
7. Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах : Конвенція від 18.03.1970 : станом на 29.04.2011 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_922#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_922#Text) (дата звернення: 22.03.2026).
8. Конвенція про угоди про вибір суду (Витяг із Заключного акта Двадцятої сесії, підписаного 30 червня 2005 року) : Конвенція Гаазької конференції з міжнародного



- приватного права від 30.06.2005 : станом на 15.06.2021 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_004#Text) (дата звернення: 22.03.2026).
9. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів : Конвенція Гаазької конференції з міжнародного приватного права від 05.10.1961 : станом на 10.01.2002 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_082#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text) (дата звернення: 22.03.2026).
10. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.03.2026).
11. Кравцов С. О. Джерела міжнародного комерційного арбітражу: сучасні тренди та тенденції розвитку. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2022. № 3 (122). С. 41–46. DOI: 10.17721/1728-2195/2022/3.122-7. URL: <https://legal.bulletin.knu.ua/article/view/315> (дата звернення: 29.03.2026).
12. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., змін. і допов. Тернопіль : Екон. думка, 2016. 574 с.
13. Латинський М. Е., Нагнибіда В. І. Публічний порядок в міжнародному приватному праві України та праві ЄС: доктринальні засади та практика застосування : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2022. 175 с. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/644> (дата звернення: 29.03.2026).
14. Макеєва О. М., Мудрик Р. Р. Міжнародний комерційний арбітраж: теоретико-правові аспекти. Юридичний вісник. 2020. № 3 (56). С. 61–66. DOI: 10.18372/2307-9061.56.14892. URL: [https://jrnл.kai.edu.ua/index.php/UV/article/view/14892](https://jrnل.kai.edu.ua/index.php/UV/article/view/14892) (дата звернення: 29.03.2026).
15. Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо застосування Закону України «Про міжнародне приватне право» : рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018 рік – квітень 2025 року / Верховний Суд. 2025. URL: [https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad\\_KCS\\_MPP.pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_MPP.pdf) (дата звернення: 28.03.2026).

- 16.Подцерковний О. П. Процедури міжнародного комерційного арбітражу та порядок виконання (оспорювання) арбітражних рішень як новий правовий кластер. Нью-Йоркська конвенція : зб. доп. і ст. до V Міжнар. арбітражних читань пам'яті акад. І. Г. Побірченка. Київ, 2019. С. 94–101. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/19829> (дата звернення: 29.03.2026).
- 17.Подцерковний О. П., Беяневич О. А. Про застосування судами категорії «публічний порядок» щодо рішень міжнародного комерційного арбітражу. Економіка та право. 2023. № 3. С. 3–17. DOI: 10.15407/econlaw.2023.03.003. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/5806> (дата звернення: 29.03.2026).
- 18.Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 20.08.2025 у справі № 910/10001/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129687930> (дата звернення: 29.03.2026).
- 19.Постанова Об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 30.08.2024 у справі № 911/1766/22. URL: [https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro\\_sud/rishennya\\_obedn\\_palati\\_kgs\\_vs/2024\\_08\\_30\\_911\\_1766\\_22](https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_obedn_palati_kgs_vs/2024_08_30_911_1766_22) (дата звернення: 29.03.2026).
- 20.Про затвердження Інструкції про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень : Наказ Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України від 27.06.2008 № 1092/5/54 : станом на 06.04.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0573-08#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
- 21.Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV : станом на 31.10.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
- 22.Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII : ред. від 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12/conv> (дата звернення: 29.03.2026).

23. Про надання повноважень на проставлення апостиля, передбаченого Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 61 : станом на 27.06.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61-2003-п#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
24. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Верховного Суду України від 24.10.2008 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
25. Резворович К. Р., Юніна М. П., Фролов М. М. та ін. Міжнародне приватне право : навч. посіб. / за ред. К. Р. Резворович. Дніпро : ДДУВС, 2024. 92 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/15745> (дата звернення: 29.03.2026).
26. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 01.02.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
27. Choice of Law in International Commercial Contracts / ed. by D. Girsberger, T. Kadner Graziano, J. L. Neels. Oxford : Oxford University Press, 2021. URL: <https://doi.org/10.1093/law/9780198840107.001.0001> (дата звернення: 23.03.2026).
28. Enka Insaat Ve Sanayi A.S. v OOO Insurance Company Chubb [2020] UKSC 38 : judgment of 9 October 2020. The Supreme Court of the United Kingdom. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2020-0091> (дата звернення: 29.03.2026).
29. Fu T., Leng J., Lin M.-T., Goodell J. W. External investor protection and internal corporate governance: Substitutes or complements for motivating foreign portfolio investment? Journal of International Financial Markets, Institutions and Money. 2022. Vol. 81. Art. 101686. DOI: 10.1016/j.intfin.2022.101686. URL: <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2022.101686> (дата звернення: 28.03.2026).
30. Kulińska M. Cross-Border Commercial Disputes: Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgments After Brexit. Croatian Yearbook of European Law and Policy. 2020. Vol. 16. P. 279–300. DOI: 10.3935/cyelp.16.2020.370. URL: <https://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/385> (дата звернення: 29.03.2026).
31. Private International Law and Global Governance / ed. by H. Muir Watt, D. P. Fernández Arroyo. Oxford : Oxford University Press, 2014. URL:

<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198727620.001.0001> (дата звернення: 21.03.2026).

32. Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I). Official Journal of the European Union. 2008. L 177. P. 6–16. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008R0593> (дата звернення: 29.03.2026).
33. Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II). Official Journal of the European Union. 2007. L 199. P. 40–49. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2007/864/oj> (дата звернення: 29.03.2026).